

Gij zult voortplanten

Europeanen leven langer en er worden gemiddeld te weinig kinderen geboren. Gevolg: Europa vergrijsd én ontvolkt. Die combinatie zal de economie ingrijpend veranderen. Om te beginnen: als er niets gebeurt, zullen pensioenen **ONBETAALBAAR** worden.

Veel delen van Groningen, Friesland en Drenthe zullen over enkele decennia eerder overeenkomsten met de voormalige DDR vertonen dan met een dynamische regio als de Randstad. En dat geldt voor meer regio's in Europa. "De voormalige DDR is een demografisch laboratorium. De extremen van de veranderingen die de industrielanden zullen meemaken, zijn daar al zichtbaar", zegt Reiner Klingholz, directeur van het Berlijnse Institute for Population and Development.

Na de hereniging van Oost- en West-Duitsland trokken veel opgeleide, getalenteerde jonge mensen weg uit de voormalige DDR. Alleen diegenen die geen perspectief hadden in het Westen bleven achter. "Als gevolg heeft Oost-Duitsland nu het grootste overschot aan jonge mannen ter wereld. Ze zijn allemaal zonder partner, al jaren werkloos en hebben school vroegtijdig verlaten. Daarnaast daalde het geboortecijfer naar 0,77 kinderen per vrouw. Dat is het laagste cijfer ooit waargenomen in een land."

In de rest van Europa ligt het aantal kin-

deren per vrouw aanzienlijk hoger, 1,5 in de 'oude' lidstaten van de Europese Unie. Dat is echter nog steeds te weinig. Het magische getal is 2,08. Zoveel kinderen zou een Europese vrouw moeten krijgen om de verhouding tussen 65-plussers en jongeren constant te houden. Geen enkel Europees land komt daaraan. Frankrijk komt er het dichtst bij in de buurt, met 2,03. Een Nederlandse vrouw komt niet verder dan 1,7 kind.

Volgens Hans-Werner Sinn, hoogleraar economie aan de Universiteit van München en president van Ifo, is het gebrek aan kinderen dé oorzaak van de vergrijzing in Europa. Dat Europeanen langer leven dan enkele decennia geleden speelt in mindere mate een rol, aldus Sinn. Het is vooral zorgwekkend, omdat Europa al oud is. Als iemand alle inwoners van de EU naar leeftijd zou rangschikken, zou degene in het midden ongeveer 40 jaar zijn. Daarmee is Europa een van de gebieden met de hoogste leeftijd. Alleen in Japan is die hoger, 43 jaar. Bovendien neemt de gemiddelde leeftijd in Europa het snelst toe. In 2050 zal de leeftijd van de middelste Europeaan bijna 50 jaar zijn.

En doordat Europeanen te weinig kinderen op de wereld brengen, lijdt Europa niet alleen aan vergrijzing, maar ook aan ontvolking. "De 27 landen van de Europese Unie zullen in 2050 10 procent minder inwoners hebben dan nu. In Duitsland zullen anno 2050 7,4 miljoen minder mensen rondlopen", aldus Klingholz.

Die demografische veranderingen in Europa en de gevolgen ervan op de economie waren de onderwerpen van het zesde Munich Economic Summit. Die wordt georganiseerd door de CESifo Groep en BMW Foundation Herbert Quandt. CESifo bestaat uit het economisch instituut Ifo en het Center for Economic Studies uit München. Elk jaar komen iets meer dan honderd wetenschappers, politici en zakenmensen naar de Beierse hoofdstad om achter streng gesloten deuren vrijuit te kunnen debatteren.

Immigratie

Naast een volksverhuizing binnen Europa zullen vergrijzing en ontvolking ook andere gevolgen hebben op de economieën. Drukke aan de Europese grenzen bijvoorbeeld. "Samen met Rusland en Japan mag Europa dan wel een ontvolkingsprobleem hebben, de wereld als geheel heeft dat absoluut niet", zegt Klingholz. "Vooral in landen met weinig economisch potentieel in Afrika zal het inwonertal verdubbelen. Het aantal inwoners in de landen tussen Afghanistan en Marokko zal tot 2050 verdubbelen. Daardoor en door de vraag naar jonge mensen in Europa zal het gevolg een aanzienlijke migratie zijn."

Een goed voorbeeld om te illustreren hoe de wereld zal veranderen, is volgens Klingholz Jemen, een land ten zuiden van Saoedi-Arabië. Jemen telt nu 22 miljoen inwoners. "In 2050 zal het meer inwoners hebben dan Frankrijk. En samen met het kleine Afrikaanse land Malawi – niet eens zichtbaar op de wereldkaart – zullen ze meer inwoners hebben dan Rusland."

Kan die immigratie het vergrijzingsprobleem in Europa dan niet verhelpen? "Nee", zegt Sinn resoluut. "Zelfs als de immigranten niet ouder worden, hebben de oude lidstaten van de EU tot 2035 194 miljoen im-

'Zorgbanen moeilijk te outsourcen'

"Voor mij als zakenman is een bedreiging altijd ook een kans", zegt **Klaus Kleinfeld, chief executive officer van Siemens**. In Europa bestaat de neiging vergrijzing als een gevaar te zien, maar volgens

Kleinfeld is het een uitstekende kans.

"Andere landen vergrijzen ook. Europa zou zich kunnen specialiseren in ouderenzorg en het grootste bejaardentehuis ter wereld worden. Zo wordt het een showcase voor andere landen hoe te leven met een vergrijzende samenleving. Dat kan een van onze grootste exportgoederen worden en een uitstekende manier geld om te verdienen."

Op het niveau van individuele bedrijven is het verhaal niet anders. "De uitgaven aan zorg nemen snel toe. Maar dat betekent tegelijkertijd dat de vraag naar zorg toeneemt, dat is de andere kant van de medaille.

Daar liggen de kansen voor een bedrijf als Siemens." De stijgende vraag kan ook voor veel nieuwe banen in Europa zorgen, aldus Kleinfeld. En niet zomaar banen. "Veel banen in de zorgsector moeten in de buurt van de patiënt worden uitgevoerd. Die banen zijn heel, heel, heel moeilijk te verplaatsen naar andere landen", zegt Kleinfeld.

Voor Europese politici heeft hij een duidelijke boodschap. "Hier hebben jullie een sector die de banenmotor van morgen is. Maar dan moeten de politici de sector niet de nek om draaien door aanvullende regelgeving."

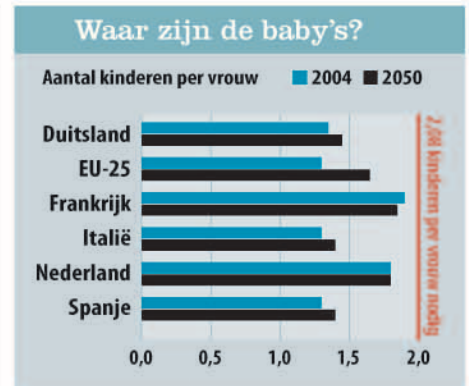
Europeanen moeten gestimuleerd worden meer kinderen te krijgen, zodat de vergrijzing betaalbaar blijft.

migranten nodig om de verhouding tussen jong en oud constant te houden." Maar immigranten worden natuurlijk wel oud. Uit de berekeningen van de Verenigde Naties blijkt dat in dat geval de EU meer dan 700 miljoen immigranten nodig heeft. "Het mag duidelijk zijn dat immigratie geen antwoord is."

Andere gevolgen zijn van interne aard. "Oudere mensen hebben meer de neiging het eigen bezit te willen beschermen dan jongeren", zegt de hoogleraar uit München. Lans Bovenberg, hoogleraar economie aan de

Universiteit van Tilburg en directeur van Netspar, een onderzoeksinstituut op het gebied van pensioenen en vergrijzing aan dezelfde instelling, beaamt dat. "Oudere kiezers blokkeren de noodzakelijke hervormingen, zoals een verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd."

Omdat de pensioengerechtigde leeftijd in veel Europese landen niet verandert, terwijl de levensverwachting wel toeneemt, komen de Europese pensioenstelsels onder grote druk te staan. De betaalbaarheid ervan

bron: CPB

hangt af van het aantal mensen dat sociale premies afdraagt. Door de vergrijzing en ontvolking zal Europa te weinig werkenden hebben om de kosten op te brengen.

De Europese Commissie weet wat ze moet doen. Meer kinderen is dé oplossing. "Uit enquêtes blijkt dat Europese mannen en vrouwen meer kinderen willen dan ze nu krijgen. Dat ze die wens niet vervullen, komt door ongunstige sociale en economische factoren. Die moeten wij veranderen. Het kan niet zo zijn dat een vrouw na 30 jaar te hebben gewerkt nog steeds minder wordt betaald, alleen omdat ze 25 jaar eerder twee keer 8 maanden lang met kinderen thuis is geweest", zegt Vladimir Spidla, eurocommissaris voor werkgelegenheid, sociale zaken en gelijke kansen.

Wat moet er gebeuren om Europeanen zover te krijgen zich meer voort te planten? Sinn pleit onder meer voor invoering van een familie-toeslag en scholen die de hele dag open blijven. "Het voordeel van het hebben van kinderen, wat niet anders is dan een investering in *human capital*, komt momenteel niet alleen bij de ouders terecht, maar bij de hele samenleving. Dat stimuleert niet om kinderen te krijgen en moet ongedaan worden gemaakt", stelt hij. Waar Sinn op doelt, is dat iemand die geen kinderen heeft een evenhoog pensioen krijgt als iemand die wel kinderen op de wereld zet. De oplossing volgens Sinn: Europa moet naar een pensioenstelsel waarin de uitkering afhankelijk is van het aantal eigen kinderen.

Niets doen is geen optie. Waar nu vier werkenden genoeg premies storten om één gepensioneerde van inkomen te voorzien, zal die verhouding dalen naar twee op één. Bij ongewijzigde pensioenen zouden de premies moeten verdubbelen, wat de economie tot stilstand zou brengen. Een andere optie is de halvering van pensioenuitkeringen. Spidla: "Als alleen betaalbaarheid een issue zou zijn, dan zouden we de pensioenen simpelweg kunnen halveren. Maar in Europa willen we humane sociale systemen, waar de mens en niet alleen de financiering centraal staat. Dat is de kern van ons systeem."

EDIN.MUJAGIC@reedbusiness.nl

'Vergrijzing' is iets voorspelbaars'

"De samenleving van morgen is anders dan vandaag. Een bedrijf maakt deel uit van de samenleving en moet zich ook aanpassen. Een van mijn belangrijkste taken is op de toekomst anticiperen",

zegt **Norbert Reithofer, chief executive officer van BMW.**

De druk op BMW om te veranderen is groot. "De landen en regio's die het snelst zullen vergrijzen, Europa, Japan en de VS, zijn onze belangrijkste markten. Bijna 60 procent van onze verkopen is in de EU. Japan is onze belangrijkste markt in Azië en de VS is onze grootste markt."

De status van BMW als een premium brand maakt het leven van het bedrijf uit München wel makkelijker. "Ouderen zijn dominant in de markt voor premium cars. Dat betekent dat onze markt door de vergrijzing groeit en tot 2050 verdubbelt", zegt Reithofer. Hoe speelt BMW daarop in? "Wij gaan wensen van ouderen in onze auto's verwerken. Zij willen gemak en functionaliteit. Dus het rijden moet makkelijker en veiliger, bijvoorbeeld door *driver assistance*-systemen."

Vergrijzing is ook in een ander opzicht gunstig voor bedrijven, meent Reithofer. "Zij komt niet plotseling of als een verrassing, maar beslaat een lange periode en is voorspelbaar. Dat kan zeker niet worden gezegd van andere ontwikkelingen waarmee het bedrijfsleven te maken heeft."